

تاثیر نهادهای بر صادرات: رویکرد داده های پانل

پروانه سلاطین^۱، مجتبی حریف^۲، سمانه محمدی^۳

^۱ استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد فیروزکوه، گروه اقتصاد، فیروزکوه، ایران. نویسنده مسئول

^۲ کارشناس ارشد اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد فیروزکوه، ایران

^۳ کارشناس ارشد اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد فیروزکوه، ایران

چکیده

پس از پایان جنگ جهانی دوم تجارت بین الملل رشد سریع تری به خود گرفت به طوری که در طی سال های اخیر رشد تجارت جهانی سریع تر از تولید جهانی بوده است. علی رغم افزایش چشمگیر تجارت، حجم کنونی تجارت گویای استفاده از همه پتانسیل های موجود نیست و میزان مبادلات باید بیش از مقدار کنونی باشد. در ادبیات اقتصاد بین الملل از این مسأله به عنوان «معمای تجارت از دست رفته» یاد می شود. از سوی دیگر نهادهای اقتصادی نقش مهمی در اقتصاد کشورها ایفا می کنند و عملکرد آنها می تواند پاسخی مناسب برای حل معمای تجارت باشد. در نتیجه افزایش عملکرد نهادهای می تواند به افزایش تجارت کمک شایانی نماید. نقش مهم نهادهای هماهنگی و سازماندهی گروه ها برای مبادله و کاهش عدم اطمینان در فعالیت های اقتصادی و امکان پذیر شدن توسعه اقتصادی است. در این راستا هدف اصلی این مقاله بررسی میزان تاثیرگذاری بار مالی مقررات به عنوان شاخص نهادی بر صادرات کالاها و خدمات در گروه کشورهای منتخب درآمد متوسط می باشد. نتایج حاصل از برآورد مدل به روش اثرات تصادفی و گشتاور تعمیم یافته در گروه کشورهای منتخب در دوره زمانی ۲۰۱۳-۲۰۰۲ نشان می دهد بار مالی مقررات به عنوان شاخص نهادی تاثیر مثبت و معناداری بر حجم صادرات در گروه کشورهای منتخب دارد.

واژه های کلیدی: بار مالی مقررات، صادرات، پانل دیتا

طبقه بندی JEL: C23, P48, P33

۱- مقدمه

مطالعات محققینی از جمله اندرسون و مارک اویلر^۱، دلار و کرای^۲، دی گروت^۳ و دیگران، جانسون و نرداس^۴ نشان می‌دهد که نهادها نقش مهمی در عملکرد اقتصادی کشورها ایفا می‌کنند. عملکرد نهادها پاسخی مناسب برای حل معمای تجارت می‌باشد. در نتیجه افزایش عملکرد نهادها می‌تواند به افزایش تجارت بینجامد. داگلاس نورث به عنوان یکی از اقتصاددانان معاصر مکتب نهادی، سهم به سزایی را در بالندگی این مکتب دارد. وی در اثر معروف خود با عنوان «نهادها، تغییرات نهادی و عملکرد اقتصادی» تشریح می‌کند «نهادها قوانین بازی در جامعه‌اند، یا به عبارتی سنجیده‌تر قیودی هستند وضع شده از جانب نوع بشر که روابط متقابل انسان‌ها با یکدیگر را شکل می‌دهند. در نتیجه نهادها سبب ساختارمند شدن انگیزه‌های نهفته در مبادلات بشری می‌شوند، چه این مبادلات سیاسی باشند چه اقتصادی و چه اجتماعی. تغییرات نهادی سیر تحول جوامع بشری در طول تاریخ را مشخص می‌کنند و بنابراین کلید تغییرات تاریخی محسوب می‌شوند» (نورث، ۱۳۷۷). نهادها بر اساس حوزه تحلیل به چهار گروه زیرطبقه‌بندی می‌شوند:

- نهادهای اقتصادی: شامل قوانین و مقرراتی می‌شوند که فرایند تولید، نحوه تخصیص و توزیع کالاها و خدمات را تعریف می‌کنند. این نهادها حقوق مالکیت بر دارایی‌ها و مجموعه معاملات مجاز را تعیین می‌کنند.
- نهادهای سیاسی: نهادهای سیاسی جزئیات درباره انتخابات، قوانین انتخاباتی، نوع نظام سیاسی، ترکیب حزبی مخالفان و دولت، معیارهای نظارت و توازن قدرت و ثبات سیاسی را ارائه می‌دهند.
- نهادهای حقوقی: به نوع نظام حقوقی، تعریف و ضمانت اجرای حقوق مالکیت و منشأ حقوقی اشاره دارد.
- نهادهای اجتماعی: معمولاً قوانینی را در بر می‌گیرد که دسترسی به بهداشت، آموزش و توافقات تامین اجتماعی را مشخص کرده و بر توازن جنسیتی تاثیر می‌گذارند و به طور کلی تر رابطه عاملان اقتصادی را تعیین می‌کنند.

نقش اصلی نهادها هماهنگی و سازماندهی گروه‌ها برای مبادله و کاهش عدم اطمینان در ساختار فعالیت های اقتصادی و امکان پذیر شدن توسعه است. نهادها با در اختیار نهادن ساختارهایی برای زندگی روزمره، عدم اطمینان را کاهش می‌دهند. نهادها راهنمای کنش متقابل انسان‌ها هستند و به قول اقتصاددان‌ها، نهادها حد و مرز مجموعه انتخاب های افراد را تعیین می‌کنند. نهادها هرگونه محدودیتی را که افراد نوع بشر وضع کنند تا روابط متقابل شان را شکل دهند را شامل می‌شوند. محدودیت‌های نهادی شامل مواردی می‌شود که افراد از انجام آنها منع شده‌اند و همچنین شرایطی را در بر می‌گیرد که تحت آن شرایط بعضی از افراد مجاز به انجام فعالیت‌های خاصی هستند. نهادها چارچوب‌هایی هستند که کنش متقابل انسان‌ها درون آنها تحقق می‌پذیرد، بنابراین یکی از اجزاء ناگزیر کارکرد نهادها، هزینه بر بودن تعیین موارد نقض قانون و سختی کیفر است. نهادها اندازه‌گیری ارزش جنبه‌های مختلف کالاها و خدمات، حمایت از حقوق مالکیت و مراقبت و نظارت بر اجرای قراردادهای و هزینه‌های شیوه‌های مختلف عمل در قلمروی اقتصاد و سیاست را تعیین می‌کنند. همچنین نهادهای کارا می‌توانند اثرات قابل توجهی بر رشد و توسعه اقتصادی داشته باشند. نهادها به افزایش سرمایه‌گذاری، مدیریت منازعات اجتماعی، سیاست های بهتر و افزایش موجودی سرمایه اجتماعی کمک می‌کنند. نهادها اطلاعات راجع به شرایط بازار، کالاها و شرکت کنندگان را جهت می‌دهند. گردش مطلوب اطلاعات به بنگاه‌ها کمک می‌کند تا شرکا و فعالیت های پر بازده را شناسایی و

¹Anderson and Marcouiller.

²Dollar and Kraay.

³De Groot.

⁴Jansen and Nordas.

قابلیت اعتبار آنها را ارزیابی کنند. اطلاعات درباره شرکت ها به دولت ها کمک می کند تا نظارت کارآمدتری اعمال کنند. نهادها بر تولید، جمع آوری، تحلیل، تأیید و انتشار یا حبس اطلاعات و دانایی تأثیر می گذارند. نمونه های روشن چنین نهادهایی موسسات حسابداری و ثبت اعتبار هستند که پردازش اطلاعات را تسهیل می کنند یا قانون مطبوعات که انتشار اطلاعات را محدود می سازد.

نهادها رقابت در بازار را افزایش و یا کاهش می دهند، رقابت به مردم انگیزه می دهد تا بهتر کار کنند و مشوق فرصت های برابر باشند. در بازارهای رقابتی، منابع با توجه به مزایای یک پروژه و نه ارتباطات سیاسی یا اجتماعی کارآفرین تخصیص می یابد. درجه رقابت بر نوآوری، رشد اقتصادی و صادرات تأثیر می گذارد؛ اما اگرچه برخی نهادها رقابت را تسهیل می کنند برخی دیگر مانع رقابت می شوند. نهادها با توزیع حقوق بین کارآفرین کارگزاران، بهره وری و رشد اقتصادی را افزایش می دهند. از طریق تقویت حقوق مالکیت، انگیزه سرمایه گذاری و اقتباس فناوری جدید را بالا می برد. با مرزبندی حقوق بازار از طریق رقابت، رانت تولیدکننده را محدود ساخته و مصرف کنندگان را در برابر قیمت های گزاف حمایت می کنند. همچنین با روشن ساختن حقوق محرومین در بازار بر معیشت فقرا تأثیر مستقیمی می گذارند. تمام این عوامل تأثیر مثبتی بر رشد اقتصادی و صادرات دارد.

در این راستا، این مقاله در قالب مدل های پانل ایستا (SPD)^۵ و پانل پویا (DPD)^۶ به بررسی میزان تأثیرگذاری بار مالی مقررات به عنوان شاخص نهادی بر صادرات کالاها و خدمات در گروه کشورهای منتخب در دوره زمانی ۲۰۱۳-۲۰۰۲ و آزمون فرضیه زیر می پردازد:

• بار مالی مقررات به عنوان شاخص نهادی تأثیر معناداری بر حجم صادرات کالاها و خدمات در گروه کشورهای منتخب دارد.

ابزار گرد آوری اطلاعات مورد نیاز با استفاده از گزارشات و آمارهای منتشر شده منابع اطلاعاتی خارجی از جمله WDI به نشانی www.worldbank.org می باشد. جامعه آماری این مطالعه گروه کشورهای منتخب درآمد متوسط شامل ترکیه، چین، برزیل، قزاقستان، مالزی، آلبانی، فیلیپین، نیجریه، ایران، الجزایر، اکراین، آفریقای جنوبی، مکزیک، کلمبیا، ترکمنستان، پاراگوئه، بلاروس، بلغارستان، دومینیک، جامائیکا، رومانی، لیبی و اکوادور می باشد. در ادامه پس از بررسی مبانی نظری و سابقه پژوهش، ساختار مدل مورد استفاده معرفی و برآورد می شود و در نهایت نتیجه گیری و پیشنهادها ارائه می گردد.

۲- مبانی نظری

کسب و کار و سرمایه گذاری در هر کشور مستلزم فراهم بودن محیط نهادی مناسب و امنیت بخش در آن کشور است. صاحبان سرمایه، سرمایه های خود را در کشوری به کار خواهند انداخت که علائم و نشانه های امنیت اقتصادی به خوبی در آن کشور قابل مشاهده باشد. سیاست گذاران و برنامه ریزان هر جامعه باید به طور مستمر وضعیت امنیت اقتصادی و سرمایه گذاری در آن جامعه را «اندازه گیری» و کنترل نمایند و بر اساس نتایج حاصل از این اندازه گیری ها، تمهیدات لازم را برای «جذب سرمایه های خارجی» و «جلوگیری از فرار سرمایه های داخلی» به عمل آورند. رشد اقتصادی مستلزم سرمایه گذاری است. اگر در جامعه ای سرمایه گذاری در حد و اندازه لازم صورت نگیرد، رشد اقتصادی کند یا متوقف خواهد شد. نتیجه این امر کاهش سطح رفاه عمومی جامعه است؛ اما سرمایه گذاری در صورتی محقق خواهد شد که محیط مناسب و امنیت لازم برای آن فراهم

^۵. Static Panel Data

^۶. Dynamic Panel Data

باشد. تدوین مقررات مناسب می تواند با استفاده از انواع ابزارها برای ارزیابی های موجود و یا پیشنهاد بهبود کیفیت مقررات باشد. علاوه بر تجزیه و تحلیل تأثیر تنظیم مقررات، این ابزارها ساده سازی اداری، اقدامات برای ارتقای شفافیت و ارتباطات و ابزار برای حمایت از عدالت اداری و پاسخگویی می باشند. ارتقاء کیفیت مقررات هدف اساسی برای اصلاح مدیریت بخش دولتی و عملکرد اساسی جامعه و اقتصاد است و سبب بهبود کیفیت زندگی شهروندان می شود تمرکز بر روی کیفیت، بهره وری را افزایش می دهد که برای رویکرد بهتر ارائه خدمات ضروری است. در این راستا بار مالی مقررات به گستره ای که در آن سیاست های دولت، فعالیت بازار را افزایش و یا کاهش می دهند اشاره می کند که بر حسب دو شاخص فرعی، استحکام موسسات و سازمان های مالی و وسعت بازار اندازه گیری می شود. در این راستا مقررات هرچه صریح تر و روشن تر باشند، اجرای آنها نیز آسان تر است (کومندر^۷ و همکاران، ۱۹۹۷). با تعدد قوانین و پیچیدگی آنها، اجرای قوانین با مشکلات بیشتری مواجه خواهد شد و پیامدهای سوئی مانند گسترش فساد و رشوه خواری، گسترش فعالیت های غیررسمی را در پی خواهد داشت. مطالعات مختلف نشان می دهند دولت هایی که کمترین سطح دخالت را در اقتصاد اعمال می کنند دارای کمترین مقررات هستند. هر چه تعداد مقررات کمتر باشد، دست و پاگیری آنها هم کمتر بوده همین امر منجر به افزایش حجم صادرات می شود. بر اساس تئوری ها و نظریه های اقتصاددانانی همچون آدام اسمیت^۸، استوارت میل^۹، هیوم^{۱۰}، ریکاردو^{۱۱}، ساموئلسون^{۱۲}، رومر^{۱۳} تجارت آزاد می تواند سبب افزایش رشد اقتصادی گردد؛ تا جایی که آدام اسمیت، پدر علم اقتصاد، از تجارت به عنوان موتور رشد یاد می کند. از این رو بسیاری از کشورهای توسعه یافته، صادرات را محور توسعه اقتصادی می دانند که از اهمیت فوق العاده ای برای حضور یک کشور در بازارهای جهانی به حساب می آید. عملکرد مناسب و تسهیل صادرات تا حد بسیار زیادی تحت تاثیر اعمال مقررات مناسب است. در سال های اخیر تعداد مقررات فنی و استانداردهایی که از سوی کشورها تهیه، تصویب و به اجرا درآمده است، افزایش یافته است. از سوی دیگر بالا رفتن استانداردهای زندگی ناشی از پیشرفت فناوری موجب افزایش تقاضا برای کالاهای متنوع شده است. مجموع این عوامل سبب افزایش سیاست های تنظیمی دولت ها و در نهایت، افزایش میزان استانداردها و مقررات فنی در سطح ملی شده است (اردکانی و همکاران، ۱۳۸۹). شواهد نشان می دهد که تنها اعمال قواعد و قوانین صرف، موفقیت در صادرات را تضمین نمی کند و تنها قوانینی می تواند اثربخشی صادرات را تسهیل کند که تسهیل و تسریع کننده فرایندهای صادرات بوده و شکلی پویا داشته باشد (میکلیتز^{۱۴}، ۲۰۱۳). اگرچه کشورها برای تسهیل روابط تجاری در جهت رفع موانع تعرفه ای و غیرتعرفه ای کوشش می کنند، اما گاهی مشکل در کمبود سرمایه و کمبود منابع و یا در مسائل جهانی نیست بلکه مشکل اساسی، اندیشه و دانش و قوانین است که در نهاد سازی متجلی می شود؛ بنابراین گاهی اصرار و تشویق بر تجارت و توسعه مبادلات تجاری بدون ایجاد بستر نهادی مناسب ممکن است به ایجاد بحران کمک کند. از این رو داشتن مقرراتی مناسب جهت بهبود و ارتقاء کمیت و کیفیت های صادراتی هرکشوری از اهمیت به سزایی برخوردار است (کاراپینار^{۱۵}، ۲۰۱۲). برای این منظور باید اهداف و ابزارهایی همچون کیفیت مقررات مورد توجه قرار گیرند (آذربایجانی و همکاران، ۱۳۹۲).

بسیاری از کشورها به اهمیت مقررات وضع شده پی برده و سازو کارهای مناسبی اتخاذ نموده اند که بتوانند همواره صادرات را افزایش دهند. داده های مربوط به بار مالی مقررات به عنوان شاخص نهادی از طریق نظرسنجی که از مردم، شهروندان، بنگاه ها، مصرف کنندگان و تولیدکنندگان، مدیران و مأموران دولتی توسط بانک جهانی محاسبه می گردد. بانک جهانی آمارهای

⁷ Commender

⁸ Adam Smith

⁹ Stuart Mill

¹⁰ Hume

¹¹ Ricardo

¹² Smuelson

¹³ Romer

¹⁴ Micklitz

¹⁵ Karapinar

مربوط به این شاخص را با استفاده از متدولوژی ترکیبات مشاهده نشده استاندارد^{۱۶} با تقریب و خطا محاسبه کرده است. باید توجه داشت، هر چند این اعداد تا حدودی خطای اندازه گیری دارند و تقریبی می باشند، ولیکن می توانند وضعیت رتبه بندی کشورها را از لحاظ ضعیف، متوسط، خوب و یا بحرانی بودن نشان دهند. دامنه شاخص بار مالی مقررات محاسبه شده برای اکثر کشورها میان ۲/۵ و ۲/۵- قرار دارد که هر چه شاخص محاسبه شده به عدد ۲/۵ نزدیک تر باشد وضعیت آن کشور به لحاظ آن شاخص مناسب تر است و بالعکس. (کافمن و دیگران، ۲۰۰۲، ۲۰۰۴، ۲۰۰۵، ۲۰۰۶، ۲۰۰۷، ۲۰۰۸).^{۱۷} بانک جهانی بر اساس این شاخص ها، وضعیت بار مالی مقررات را در دوره زمانی ۲۰۰۲-۱۹۹۶ هر دو سال یک بار و از سال ۲۰۰۲ به صورت سالانه در کشورهای مختلف مورد ارزیابی قرار داده است.

۳- سابقه پژوهش

شاه آبادی و پورجوان (۱۳۹۳) در مطالعه ای تحت عنوان "تاثیر وفور منابع طبیعی بر عملکرد حکمرانی کشورهای برگزیده نفتی و توسعه یافته" به بررسی تاثیر وفور منابع طبیعی بر عملکرد حکمرانی کشورهای منتخب پرداختند. یافته های به دست آمده اثر منفی صادرات منابع طبیعی را بر شاخص حکمرانی، کیفیت مقررات، تامین قضایی و کنترل فساد در کشورهای منتخب نفتی را تایید می کند؛ اما به دلیل تقویت ساختارها و نهادهای اجرایی، فنی و نظارتی در کشورهای توسعه یافته عضو OECD، این ارتباط منفی از استحکام آماری برخوردار نیست. از این رو به نظر می رسد افزایش درآمدهای ارزی ناشی از صادرات منابع طبیعی در کشورهای نفتی مورد بررسی موجب کاهش پاسخگویی و شفافیت، چرخش مداوم سیاست های اقتصادی، گسترش رانت جویی، فساد و اقتدارگرایی و تاخیر در نیل به اهداف توسعه اقتصادی گردد.

آذربایجانی و همکاران (۱۳۹۲) در مطالعه ای تحت عنوان "تاثیر نهادهای حاکمیتی بر تجارت در کشورهای منتخب عضو سازمان کنفرانس اسلامی" به بررسی تاثیر نهادها بر تجارت پرداختند. نتایج در دوره زمانی ۲۰۱۱ - ۱۹۹۶ نشان می دهد که نهادهای حاکمیتی تاثیر معناداری بر تجارت در گروه کشورهای منتخب دارند. بدین صورت که شاخص های کیفیت مقررات، اثربخشی دولت و کنترل فساد تاثیر مثبت و معنادار و شاخص حاکمیت قانون دارای تاثیر منفی و معناداری بر تجارت در گروه کشورهای منتخب می باشند. تولید ناخالص داخلی سرانه، تولید ناخالص داخلی سرانه شرکای تجاری، سیاست تجاری و تکنولوژی تاثیر مثبت و معنادار و نرخ ارز تاثیر منفی و معنادار بر تجارت در گروه کشورهای منتخب دارند.

رنانی و دهشیری (۱۳۹۱) در مطالعه ای تحت عنوان "بررسی اثر نهادها بر صادرات غیرنفتی در کشورهای منتخب عضو اوپک" به بررسی تاثیر نهادها بر صادرات غیرنفتی در ۱۰ کشور عضو اوپک در دوره زمانی ۲۰۰۱ - ۲۰۱۰ پرداختند. نتایج نشان می دهد که شاخص های اثربخشی دولت و حاکمیت قانون اثر منفی و شاخص های کیفیت مقررات و کنترل فساد اثر مثبت و معنادار بر صادرات غیرنفتی کشورهای منتخب دارند.

رهنورد (۱۳۸۹) در مطالعه ای تحت عنوان "عوامل موثر بر عملکرد مناطق آزاد ایران و درجه تاثیرگذاری هر یک از آنها" به بررسی عوامل موثر بر عملکرد مناطق آزاد ایران و درجه تاثیرگذاری هر یک از آنها پرداخت. یافته های تحقیق نشان می دهد که ۴۹ درصد از تغییرپذیری در عملکرد مناطق آزاد تجاری از پنج عامل نشات می گیرد که عبارتند از: الزامات اجرایی و خط مشی گذاری، عوامل محیطی، شفاف سازی مقررات، جهت گیری استراتژیک، سازوکارهای تامین مالی.

اردکانی و همکاران (۱۳۸۹) در مطالعه ای تحت عنوان "تاثیر مقررات فنی و بهداشتی بر صادرات میگوی ایران" به بررسی تاثیر مقررات فنی و بهداشتی بر صادرات میگوی ایران پرداختند. در این مطالعه با استفاده از مدل جاذبه تاثیر مقررات بر جریان تجارت میگوی ایران مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج نشان می دهند که مقررات بهداشتی و فنی به صورت معنادار صادرات میگوی ایران به کشورهای وارد کننده به ویژه کشورهای عضو اتحادیه اروپا کاهش داده است. با توجه به اهمیت مسایل

2- Standard unobserved components models.

3- Kaufmann, Daniel & Kraay, Art, Massimo Mastrazzi,

بهداشتی در تجارت آبیان، ایجاد یک نظام واحد بهداشتی عرضه میگو در ایران، ضرورت دارد. همچنین سازمان های مربوطه باید نظارت کامل برای انطباق مراکز تولیدی و عمل آوری کشور با معیارهای جهانی و استانداردهای فنی و بهداشتی داشته باشند.

جلیلیان و همکاران (۱۳۸۶) در مطالعه ای تحت عنوان "تاثیر کیفیت مقررات بر رشد اقتصادی در کشورهای در حال توسعه" تاثیر کیفیت مقررات بر رشد اقتصادی را با استفاده از تابع تولید کاپ داگلاس بررسی نمودند. نتایج در بیش از ۹۰ کشور آسیایی، آفریقایی و آمریکای لاتین، در دوره زمانی ۱۹۸۰-۲۰۰۰ حاکی از آن است که ارتباط قوی میان کیفیت مقررات و عملکرد اقتصادی وجود دارد؛ همچنین کیفیت مقررات با رشد اقتصادی بالاتر مرتبط می باشد.

زوبیرو خان^{۱۸} (۲۰۱۴) در مطالعه ای تحت عنوان "تاثیر چهار بعد حکمرانی خوب بر رشد اقتصادی" به بررسی تاثیر چهار بعد حکمرانی خوب بر رشد اقتصادی پرداختند. نتایج نشان می دهد که تعهد به قوانین، کنترل فساد، مشارکت و مسئولیت پذیری و همچنین پایداری سیاسی تاثیر مثبت و معناداری بر رشد اقتصادی دارد.

احمد^{۱۹} و همکاران (۲۰۱۴) در مطالعه ای تحت عنوان "پارادوکس رشد صادرات و زمینه حاکمیت ضعیف" دریافتند که زمینه های با ثبات و یا قابل پیش بینی و دولت متعهد به عدم مداخله در فرایند های صادراتی می تواند موجبات عملکرد صادراتی قوی را فراهم سازد. علاوه بر این اشتباهات حکمرانی در زمینه صادرات می تواند رشد اقتصادی آن را تضعیف نماید.

هو^{۲۰} (۲۰۱۲) در مطالعه ای تحت عنوان "تاثیر حکمرانی خوب بر مواد معدنی به عنوان راهی برای پایان دادن به احاطه دولت های ملی" به بررسی تاثیر حکمرانی خوب بر صادرات مواد معدنی پرداخت. نتایج نشان می دهد که سیستم حکمرانی محلی اگر بر اساس مسئولیت های ملی کنترل منابع و قوانین تجارت جهانی منطبق باشد به خوبی به مدیریت پایدار و عادلانه منابع معدنی خواهد بود. در واقع مدیریت منابع معدنی با تعهد به حکمرانی مناسب محلی اثربخش تر و کارا تر خواهد بود.

آدهیکاری^{۲۱} (۲۰۱۱) در مطالعه ای تحت عنوان "سرمایه گذاری مستقیم خارجی، حکمرانی و رشد اقتصادی" به بررسی سرمایه گذاری مستقیم خارجی، حکمرانی و رشد اقتصادی پرداخت. نتایج نشان می دهد که کشورهای که می توانند سیاست های سرمایه گذاری مستقیم خارجی کارآمد داشته باشند و از توانایی های لازم برای تدوین مناسب مقررات برخوردار باشند، خواهند توانست عملکرد صادراتی خود را بهبود بخشیده و در نهایت رشد اقتصادی بهتری داشته باشند.

بارون و سینگانو^{۲۲} (۲۰۱۱) در مطالعه ای تحت عنوان "خدمات مقررات و رشد؛ کشورهای عضو OECD" به بررسی این که آیا کشورهای عضو OECD با مقررات ضد رقابتی کمتر عملکرد بهتر در صنایع تولیدی دارند، پرداختند. نتایج نشان می دهد که چگونه مقررات مربوط به عرضه انواع خدمات بر عملکرد اقتصادی صنایع تولیدی پایین دست اثر می گذارد. همچنین مقررات کمتر، اثر مثبت بر ارزش افزوده، بهره وری و نرخ رشد صادرات دارد.

کراپه و بین^{۲۳} (۲۰۰۹) در مطالعه ای تحت عنوان "نقش اصلاحات و تغییرات نهادی در ۱۳ کشور اروپای مرکزی" به بررسی نقش اصلاحات و تغییرات نهادی در ۱۳ کشور اروپای مرکزی در دوره زمانی ۲۰۰۰-۱۹۸۰ پرداختند. نتایج نشان می دهد که اصلاح مستمر مقررات صادراتی متناسب با نیازهای کشورهای و تحولات بین المللی می تواند نقش مثبتی در افزایش حجم صادراتی این کشورها داشته باشد.

جانکو^{۲۴} و همکاران (۲۰۰۶) در مطالعه ای تحت عنوان "مقررات و رشد اقتصادی" به بررسی مقررات کسب و کار در ۱۳۵ کشور جهان در دوره زمانی ۱۹۹۳-۲۰۰۲ پرداختند. نتایج نشان می دهد که کشورهایی با مقررات بهتر، رشد اقتصادی سریع تری دارند و رشد سالانه ی آنها ۲/۳ درصد می باشد.

¹⁸ Zubair& Khan

¹⁹ Ahmed

²⁰ Hu

²¹ Adhikary

²² Barone& Cingano

²³ Crabbe& Beine

²⁴ Janco

لوآیزا^{۲۵} و همکاران (۲۰۰۵) در مطالعه ای تحت عنوان "تاثیر کیفیت مقررات بر رشد اقتصادی" به بررسی اثر کیفیت مقررات بر رشد اقتصادی در یک نمونه بزرگ از ۲۲ کشورهای در حال توسعه و ۵۵ کشور صنعتی پرداختند. نتایج با استفاده از روش حداقل مربعات معمولی در دوره زمانی ۱۹۹۰-۲۰۰۳ نشان می دهد که سطح بالای مقررات، رشد اقتصادی را کاهش می دهد. همچنین قوانین و مقررات نظارتی به خصوص در بازار محصول و بازار کار، رشد اقتصادی را کاهش می دهد. جانسون و نورداس^{۲۶} (۲۰۰۳) در مطالعه ای تحت عنوان "نقش کیفیتی نهادها و زیر ساخت ها در افزایش حجم تجاری کالاها و خدمات" به بررسی تاثیر کیفیت نهادها و زیر ساخت ها در افزایش حجم تجاری کالاها و خدمات پرداختند. نتایج نشان می دهد که حکمرانی قانونی و زیرساخت های باکیفیت تاثیر مثبت و معناداری بر توسعه تجارت و صادرات دارند و درجه اثر گذاری آزادی تجاری بر تجارت تابع کیفیت زیرساخت ها و نهادها می باشد.

۴-تصریح مدل

در این مقاله با استفاده از مبانی نظری و مطالعات تجربی کرابه و بین^{۲۷} (۲۰۰۹) و جانسون و نورداس^{۲۸} (۲۰۰۳) برای بررسی میزان تاثیرگذاری بار مالی مقررات به عنوان شاخص نهادی بر صادرات در گروه کشورهای منتخب از مدل (۱) استفاده شده است.

$$\ln(\text{EXPORT}_{i,t}) = \alpha_0 + \alpha_1 \text{REGQ}_{i,t} + \alpha_2 \text{INF}_{i,t} + \alpha_3 \text{EX}_{i,t} + \alpha_4 \text{INT}_{i,t} + \alpha_5 \text{EM} + \varepsilon_{i,t}$$

(۱)

در این معادله $\ln \text{EXPORT}$ لگاریتم صادرات کالاها و خدمات،^{۲۹} REGQ بار مالی مقررات^{۳۰} به عنوان شاخص نهادی، INF_i نرخ تورم، EX ^{۳۱} نرخ ارز موثر واقعی، INT ^{۳۲} تعداد استفاده کنندگان از اینترنت به ازای ۱۰۰ نفر به عنوان شاخص فناوری اطلاعات و ارتباطات، EM نسبت اشتغال به جمعیت بالای پانزده سال و U جمله خطای معادله و t ، نشان-دهنده کشور و زمان می باشند. در ادامه در نمودار (۱) و (۲) روند میانگین صادرات کالاها و خدمات واقعی و بار مالی مقررات در گروه کشورهای منتخب درآمد متوسط در دوره زمانی ۲۰۱۳-۲۰۰۲ آمده است.

²⁵ Luiesa

²⁶ Jansen & Nordas

²⁷ Crabbe & Beine

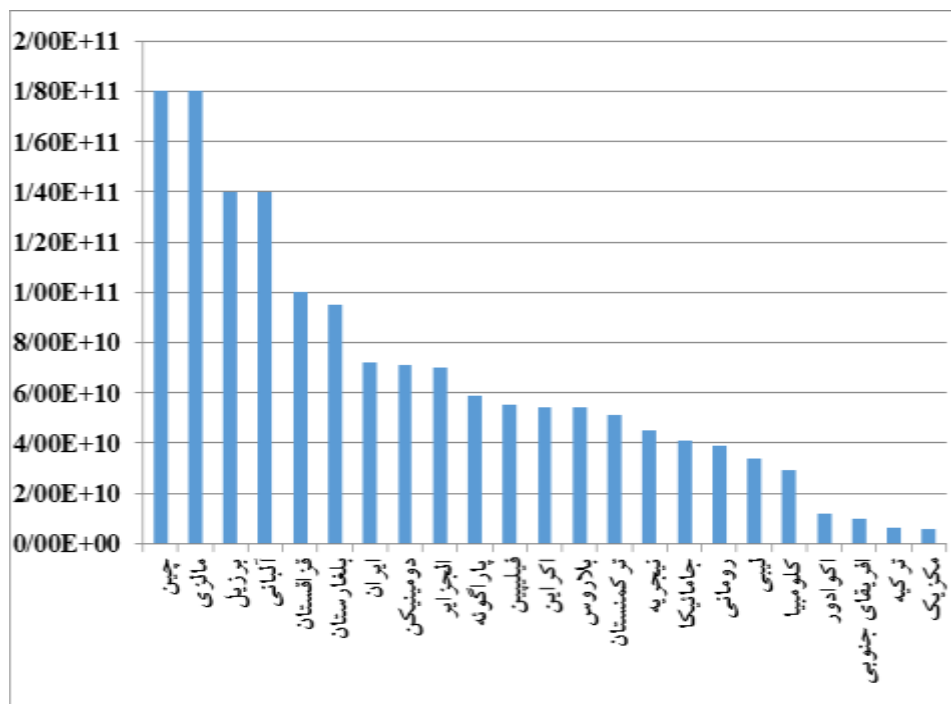
²⁸ Jansen & Nordas

²⁹ Exports of goods and services (constant LCU)

³⁰ Regulatory Burden.

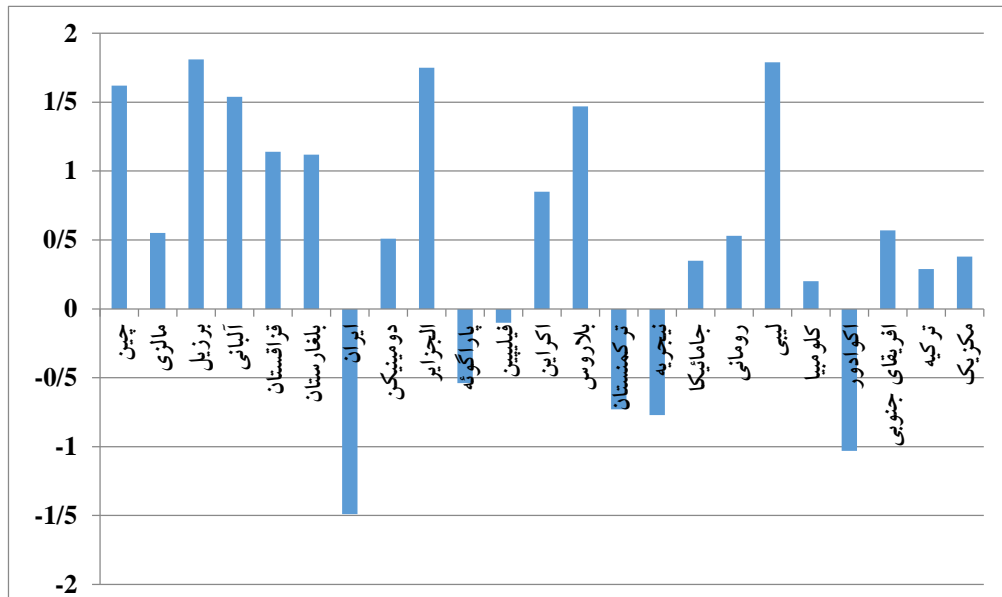
³¹ Real effective exchange rate index (2010 = 100)

³² Internet users (per 100 people)

منبع: بانک جهانی و محاسبات محقق

نمودار شماره ۱. روند میانگین صادرات کالاها و خدمات در گروه کشورهای منتخب

منبع: بانک جهانی و محاسبات محقق

نمودار شماره ۲. روند میانگین بار مالی مقررات در گروه کشورهای منتخب

روند میانگین روند صادرات کالاها و خدمات و بار مالی مقررات در گروه کشورهای منتخب در دوره زمانی ۲۰۱۳-۲۰۰۲ در نمودار (۱) و (۲) نشان می‌دهد:

- کشورهای چین و مکزیک به ترتیب رتبه‌های اول و آخر را در میان ۲۳ کشور منتخب در میانگین صادرات کالاها و خدمات کسب نموده‌اند. ایران رتبه هفتم در میان ۲۳ کشور منتخب در میانگین صادرات کالاها و خدمات به خود اختصاص داده است.
 - کشورهای برزیل و ایران به ترتیب رتبه‌های اول و آخر را در میان ۲۳ کشور منتخب در میانگین بار مالی مقررات کسب نموده‌اند.
- جهت بررسی مانایی یا نامانایی متغیرها در این مقاله از آزمون ریشه واحد پانل^{۳۳} استفاده گردیده است. نتایج حاصل از این آزمون برای متغیرهای مورد استفاده در این مقاله در جدول (۱) نشان داده شده است.

جدول شماره ۱. بررسی مانایی و نامانایی متغیرها در گروه کشورهای منتخب

متغیر	آزمون ریشه واحد	آماره t (P-value)	نتیجه
LnEXPORT	Levin, Lin & Chu	-10.1779 (0.0000)	مانا - I(0)
REGQ	Levin, Lin & Chu	-4.09977 (0.0000)	مانا - I(0)
INF	Levin, Lin & Chu	-5.22226 (0.0000)	مانا - I(0)
EX	Levin, Lin & Chu	-2.18237 (0.0145)	مانا - I(0)
INT	Levin, Lin & Chu	-4.71393 (0.0000)	مانا - I(0)
EM	Levin, Lin & Chu	-11.6917 (0.0000)	مانا - I(0)

منبع: محاسبات محقق

همان طور که در جدول (۱) مشاهده می‌شود بر اساس آماره لوین، لین و چو، لگاریتم صادرات کالاها و خدمات، بار مالی مقررات به عنوان شاخص نهادی، نرخ تورم، نرخ ارز موثر واقعی، تعداد استفاده کنندگان از اینترنت به ازای ۱۰۰ نفر به عنوان شاخص فناوری اطلاعات و ارتباطات و نسبت اشتغال به جمعیت بالای پانزده سال در سطح مانا هستند و بنابراین فرضیه صفر مبنی بر وجود ریشه واحد رد می‌شود. در نتیجه پایداری متغیرهای مورد استفاده در مقاله قبل از برآورد مدل مورد تأیید واقع می‌شوند. به منظور تخمین معادله (۱) ابتدا لازم است تا نوع روش تخمین جهت نوع خاص داده‌های پانل تعیین شود؛ بنابراین ابتدا برای تعیین وجود (عدم وجود) عرض از مبدا جداگانه برای هر یک از کشورها از آماره F لیمر استفاده شد.

³³. Panel Unit Root test

با توجه به میزان آماره F لیمر محاسبه شده در جدول (۲) فرضیه صفر آزمون مبنی بر استفاده از روش حداقل مربعات معمولی رد می شود. در نتیجه رگرسیون مقید (حداقل مربعات معمولی) دارای اعتبار نمی باشد و باید عرض از مبدأهای مختلفی (روش اثرات ثابت یا تصادفی) را در مدل لحاظ نمود. سپس برای آزمون این که مدل با بهره گیری از روش اثرات ثابت یا تصادفی برآورد گردد، از آزمون هاسمن استفاده شد. انجام این آزمون با استفاده از نرم افزار ایویوز^{۳۴} انجام شده است. با توجه به میزان آماره χ^2 به دست آمده از انجام محاسبات در جدول (۲) روش اثرات تصادفی در تخمین مدل مورد استفاده قرار گرفته است. علاوه بر تخمین مدل با استفاده از تخمین زنها اثرات ثابت و تصادفی، مدل تجربی در این مقاله با استفاده از برآوردگر گشتاورهای تعمیم یافته^{۳۵} و با تکیه بر مدل پانل پویا تخمین زده شده است. نتایج برآورد مدل با استفاده از برآوردگر گشتاورهای تعمیم یافته در گروه کشورهای منتخب در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول شماره ۲. نتایج برآورد تأثیر بار مالی مقررات به عنوان شاخص نهادی بر صادرات به در گروه کشورهای منتخب (متغیر وابسته: لگاریتم صادرات کالاها و خدمات)

روش اثرات تصادفی	روش گشتاورهای تعمیم یافته	متغیرهای توضیحی
ضرایب {آماره} (p-valu)	ضرایب {آماره} (p-valu)	
-	26.71516 {21.09704} (0.0000)	C
0.443101 {10.59874} (0.0000)	-	LNEXPORT(-1)
0.169381 {4.210558} (0.0000)	0.081045 {1.962083} (0.0509)	REGQ
0.002006 {2.181599} (0.0303)	0.003807 {6.292030} (0.0000)	EX
0.001448 {0.873923} (0.3832)	0.000667 {0.357553} (0.7210)	INF
0.004935 {5.227711} (0.0000)	0.008468 {7.548204} (0.0000)	INT
0.011646	-0.000568	EM

³⁴. EVEIWS

³⁵. Generalized Method of Moments

{1.697445} (0.0911)	{-0.233593} (0.8155)	
-	0.726892	R ²
-	F(20.215)= 6593.7957 P-value= (0.0000)	آماره F لیمر
-	CHISQ(5)= 0.0000 P-value=(1.0000)	آماره هاسمن
17.82953	-	J-Statistic

منبع: محاسبات تحقیق

۵- نتایج و پیشنهادهای

نتایج حاصل از برآورد معادله (۱) در گروه کشورهای منتخب به روش اثرات تصادفی و گشتاورهای تعمیم یافته در دوره زمانی ۲۰۱۳-۲۰۰۲ در جدول (۲) نشان می‌دهد:

- بار مالی مقررات به عنوان شاخص نهادی تأثیر مثبت و معناداری بر لگاریتم صادرات کالاها و خدمات در گروه کشورهای منتخب دارد. از این رو با افزایش کیفیت مقررات و یا کاهش بار مالی مقررات (دامنه شاخص بار مالی مقررات محاسبه شده توسط بانک جهانی برای اکثر کشورها میان ۲/۵ و ۲/۵- قرار دارد که هر چه به عدد ۲/۵ نزدیک تر باشد وضعیت آن کشور از لحاظ آن کیفیت مقررات مناسب‌تر است.) صادرات کالاها و خدمات افزایش می‌یابد؛ بنابراین فرضیه مربوط به ارتباط معنادار میان بار مالی مقررات و صادرات کالاها و خدمات در گروه کشورهای منتخب را نمی‌توان رد کرد. مقررات شامل مواردی از قبیل ایجاد موانع غیراصولی و دست و پاگیر در صادرات و واردات کالاها و خدمات، بار مالیاتی بالا، محدودیت در بازار سهام و تأسیس بنگاه‌های جدید، مقررات زاید در تبدیل ارز و موارد مشابه که هر یک به تنهایی مانعی بر مسیر توسعه صادرات کالاها و خدمات به شمار می‌روند، می‌باشد. با بهبود کیفیت مقررات (کاهش بار مالی مقررات) از موارد شکست بازار همچون بروکراسی پیچیده اداری، فقدان شفافیت در بازار و حقوق اقتصادی سرمایه‌گذاران کاسته می‌شود. در این راستا دولت‌ها می‌توانند با تصویب مقررات مناسب از طریق شفاف‌تر ساختن ساختارهای موجود، برابر سازی فرصت‌ها و کاهش هزینه‌های رانت جویانه و همچنین به هنگام سازی نظام حقوقی، نقش قابل توجهی در بستر سازی‌های لازم در جهت بهبود و رونق صادرات کالاها و خدمات داشته باشند.
- تعداد استفاده کنندگان از اینترنت به ازای هر ۱۰۰ نفر به عنوان شاخص فناوری اطلاعات و ارتباطات، تأثیر مثبت و معناداری بر لگاریتم صادرات کالاها و خدمات در گروه کشورهای منتخب دارد. با ارتقاء فناوری اطلاعات و ارتباطات و بهره‌گیری از تکنولوژی‌های پیشرفته و تسریع ارتباطات، از هزینه‌ها و مخارج صادرات کالاها و خدمات کاسته شده، زمینه و فرصت‌های بیشتری برای رقابت و حضور در بازارهای جهانی و در نتیجه صادرات بیشتر فراهم می‌گردد.
- نرخ ارز موثر واقعی، تأثیر مثبت و معناداری بر لگاریتم صادرات کالاها و خدمات در گروه کشورهای منتخب دارد.

- اشتغال تأثیر مثبت و معناداری بر لگاریتم صادرات کالاها و خدمات در گروه کشورهای منتخب در روش گشتاورهای تعمیم یافته دارد. بهبود اشتغال، منجر به افزایش تولید گردیده و زمینه های لازم در جهت گسترش صادرات فراهم می گردد این متغیر در روش اثرات تصادفی تأثیر معناداری بر لگاریتم صادرات در گروه کشورهای منتخب ندارد.
 - تورم تأثیر معناداری بر لگاریتم صادرات کالاها و خدمات در گروه کشورهای منتخب در هر دو روش اثرات تصادفی و گشتاورهای تعمیم یافته ندارد.
 - مقدار ضریب تعیین در مدل نشان می دهد که بیش از هفتاد درصد از تغییرات صادرات کالاها و خدمات در گروه کشورهای منتخب توسط متغیرهای مستقل مدل توضیح داده شده است.
 - آماره آزمون سارگان^{۳۶} که از توزیع χ^2 با درجات آزادی برابر با تعداد محدودیت های بیش از حد مشخص برخوردار است، فرضیه صفر مبنی بر همبسته بودن پسماندها با متغیرهای ابزاری را رد می کند. بر اساس نتایج حاصل از این آزمون متغیرهای ابزاری به کار گرفته شده در تخمین مدل از اعتبار لازم برخوردار هستند. در نتیجه اعتبار نتایج جهت تفسیر تأیید می شوند.
- با توجه به نتایج حاصل از این مقاله پیشنهادهای زیر ارائه می گردد:

- ارتقاء کیفیت مقررات در حوزه صادرات کالاها و خدمات از طریق وضع قوانین صریح و روشن توسط دولت ها که اجرای آن نیز به سهولت امکان پذیر باشد.
- الگو برداری از کشورهای موفق در زمینه تنظیم سیاست های لازم برای بهبود کیفیت مقررات.
- اتکای بیشتر به بخش خصوصی از طریق واگذاری سود بیشتر و کمرنگ تر شدن نقش دولت از دخالت در حوزه صادرات کالاها و خدمات.
- ایجاد سهولت در دسترسی به اینترنت و سایر مصادیق فناوری اطلاعات، ارتباطات و تکنولوژی، به منظور دسترسی آسان، سریع و کم هزینه به اطلاعات و بازارهای رقابتی جهانی که موجب تسریع فرآیند صادرات کالاها و خدمات می گردد.
- سیاست گذاری در جهت تثبیت نرخ ارز به منظور ارتقاء امنیت سرمایه گذاری در بخش صادرات کالاها و خدمات.
- ایجاد زمینه برای اشتغال زایی در جهت افزایش تولید، بهره وری و در نتیجه گسترش انگیزه های صادراتی.
- تشویق تولیدکنندگان به صادرات کالاها و خدمات و حرکت از بخش های کم بازده و غیررقابتی درونگرا به بخش های پربازده برونگرا و دست یابی به منابع درآمدی ارزی بیشتر.

منابع

۱. اردکانی، زهرا، یزدانی، سعید (۱۳۸۹). تأثیر مقررات فنی و بهداشتی بر صادرات میگوی ایران. فصلنامه تحقیقات اقتصاد کشاورزی. جلد دوم، شماره ۴، ص ۱-۱۰.
۲. آذربایجانی، کریم، رنجبر، همایون (۱۳۹۲). تأثیر نهادهای حاکمیتی بر تجارت کشورهای منتخب عضو سازمان کنفرانس اسلامی. اولین همایش الکترونیکی ملی چشم انداز اقتصاد ایران. تهران.
۳. آذربایجانی، کریم، سمیعی، ندا (زمستان ۱۳۸۹). اثر نهادها بر روی تجارت دو جانبه کشورهای منتخب خاورمیانه. فصلنامه پژوهش های اقتصادی ایران، سال پانزدهم، شماره ۴۵.
۴. جلیلیان، احمد، پارکر، دیوید (۱۳۸۶). تأثیر کیفیت مقررات بر رشد اقتصادی در کشورهای در حال توسعه. ص ۱۳۴-۱۳۵

³⁶Sargan Test

۵. رهنورد، فرج الله (۱۳۸۹). عوامل موثر بر عملکرد مناطق آزاد تجاری- صنعتی ایران. فصلنامه فرایند مدیریت و توسعه، شماره ۷۴. ص ۴۶-۵۲.
۶. شریفی رنایی، حسین، دهشیری (۱۳۹۱). اثر نهادها بر صادرات غیرنفتی در کشورهای منتخب عضو اوپک. نشریه اقتصاد و تجارت نوین، سال هشتم، شماره ۳۲-۳۱. ص ۱۹۳-۲۱۵.
۷. شاه آبادی، ابوالفضل، پورجوان، عبدالله (۱۳۹۳). تاثیر وفور منابع طبیعی بر عملکرد حکمرانی کشورهای برگزیده نفتی و توسعه یافته. فصلنامه تحقیقات مدل سازی اقتصادی، سال چهارم، شماره ۱۶. ص ۱-۳۲
۸. نورث، داگلاس، «نهادها، تغییرات نهادی و عملکرد اقتصادی» ترجمه محمدرضا معینی، نشر سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۷۷، ص ۱۹.

9. Adhikary, B. K. (2011). Foreign Direct Investment, Governance, and Economic Growth: A Panel Analysis of Asian Economies. *Asia Pacific World*, 2(1), 72-94.
10. Ahmed, F. Z., Greenleaf, A., & Sacks, A. (2014). The Paradox of Export Growth in Areas of Weak Governance: The Case of the Ready Made Garment Sector in Bangladesh. *World Development*, 56, 258-271.
11. Barone, G., & Cingano, F. (2011). Service Regulation and Growth: Evidence from OECD Countries*. *The Economic Journal*, 121(555), 931-957.
12. Commender, Simon, Davoodi, Hamid and Lee, Use J. (2012). "The Causes of Government and Consequenses for growth and well-burning ", World bank policy research working paper No.1785. Washington, 1997.
13. Crabbe, K., & Beine, M. (2009). Trade, institutions and export specialization.
14. Hu, D. (2012). China's Governance of Exhaustible Natural Resources under the WTO era: Taking its REE GovernancVe as a Case. *Energy Procedia*, 16, 656-660.
15. Janco, M., Carli, M Emalho, Ritar. (2006). Law and economic growth. *Journal of financial economics*, 77(1), 57-116.
16. Jansen, M., & Nordas, K. (2003). Institutions, infrastructure, trade policy and
17. Karapinar, B. (2012). Defining the legal boundaries of export restrictions: a case law analysis. *Journal of International Economic Law*, jgs021.
18. Kaufmann, Daniel & Kraay, Art, Massimo Mastruzzi, " Governance Matters VII: Aggregate and Individual Governance Indicators 1996- 2007 ", world Banks Institute, June 2008.
19. Kaufman, Daniel, Aart Kraay and Massimo Mastruzzi(2004). "Governance Matters III: Governance Indicators for 1996, 1998, 2000, and, 2002". *World Bank Economic Review*. 18: 253-287.
20. Kaufman, Daniel, Aart Kraay and Massimo Mastruzzi (2005). " Governance Matters IV: Governance Indicators for 1996-2004. World Bank Policy Research Working Paper No. 3630. Washington, D.C.
21. Kaufman, Daniel, Aart Kraay and Massimo Mastruzzi(2006). "Measuring Governance Using Perceptions Data", in Susan Rose-Ackrman, ed. *Handbook of Economic Corruption*. Edward Elgar.
22. Kaufman, Daniel, Aart Kraay and Massimo Mastruzzi(2007). "Governance Matters VI: Aggregate and Individual Governance Indicators for 1996-2005". World Bank Policy Research Working Paper No.4280. Washington, D.C
23. Khan, M.H. (2009). Governance, Growth and Poverty Reduction. DESA Working Paper 75, United Nations, New York.
24. Micklitz, H. W (2013). From rule export to institution building: consumer law at the EU's doorsteps.
25. Zubair, S. S., & Khan, M. A. (2014). Good Governance: Pakistan's Economic Growth and Worldwide Governance Indicators. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences*, 8(1), 258-271.

The impact of Institutions on the export: A Panel Data Approach

Parvaneh Salatin, Mojtaba Harif, Samaneh Mohammadi

Department of Economics, Firoozkooh Branch, Islamic Azad University, Firoozkooh, Iran, Corresponding author
M.A.in Economics, Islamic Azad University, Firoozkooh Branch.
M.A.in Economics, Islamic Azad University, Firoozkooh Branch.

Abstract

After the end of World War II, the international trade grew much faster. So in recent years, global trade growth has been faster than global production. Despite this significant increase in trade, traditional trade theory try to express that this current volume of trade does not indicate the use of all available potentials and the exchanges should be more than the current value. In the international economic literature, this issue is remembered as a "architecture of the missing trade". On the other hand the economic institutions play an important role in the national economy and their performance can be a good answer to solve trade. Thus increasing the institution's performance can help to increase trade. Important role of institutions is coordinating and organizing groups to exchange and reduce uncertainty in the structure of economic activity and development possibility.

In this regard, the main aim of this article, is surveying the effectiveness of the Regulatory Burden, as a indicator of Institution on the export volume in the middle-income selected countries. The results of the model estimation, with method of fixed effects and Generalized Method of Moments in selected countries in the period 2013-2002 shows a significant and positive impact of Regulatory Burden, as a indicator of Institution on the export in selected countries.

Key words: Regulatory Burden, Exports, panel data

JEL Classification: C23, P48, P33
